

Семинар по гражданско образование
к. Албена, 30.08.-02.09.2021

Глобализация и миграция

Петя Кабакчиева,
Катедра Социология, СУ „Св. Кл.Охридски“

Защо тази тема? Въпросите, които стоят зад нея

- * Цел на ГО – да формира критическо мислене, което да отсява ценното от незначителното, да рефлектира върху значими проблеми, да провокира активност - при осмислянето им и търсенето на решения.
- * Въпросите:
- * Какво е обществото, в което живеем, как да го разберем, ако то е глобално, зависещо от събития, които не зависят от нас? Защо се появяват конспиративните теории? /епистемологически проблеми/
- * Как да разберем и се справим с рисковете, глобалните заплахи, страховете си , да успокоим психологическото си напрежение
- * Как се управлява глобалния свят, какво зависи от нас? /активистки нагласи/
- * Как да живеем заедно при отвореност на света, при толкова много културни срещи, могат ли да се съвместяват културните различия?
- * Има ли йерархия на ценностите – универсални, общочовешки; национални, индивидуални /пример с миграцията – да напусна ли България, да остана ли, как да направя този избор/
- * Зад запознаването с понятията, стоят много въпроси, вероятно вълнуващи младите хора, които трябва да се обсъждат, но с познаване .

Кога възниква глобализацията?

- * Различни виждания за началото на глобализацията.
- * Доминиращ възглед - глобализацията е породена от модерния капитализъм, резултат от всепроникващата сила на модерната икономика и пазар / Карл Маркс, американският социолог Имануел Уолърстейн / - появява се „световна система“ и „икономика –свят“/.
- * Точна дата - 1492 г.:) – модерният свят започва с откриването на Америка /Мартин Олброу/

Модерност и глобалност – каква е разликата?

- * Модерността въвежда значимостта на времето - понятието за бъдеще, фокус върху промяната, новото, ускорението – манифактурата, търсене на бърз превоз, на бърза печалба, „времето е пари“, времето е инвестиция.
- * Глобализацията полага пространствената свързаност – глобусът, земното кълбо, което вече е обозримо - светът изглежда смален и всяка пространствена точка е достъпна отвъд националните граници за идеи, хора, стоки, болести. Появява се метафората за „майката земя“ и идеята за човечество, тъй като определени събития, процеси в отделна държава откликват в целия свят и влияят върху живота на всички хора, населяващи земното кълбо. Тойнби и „Човечеството и Майката Земя“ /1976г./.

Интернационализация и глобализация

- * **Характерни за модерността са процесите на интернационализация.** Тя /„inter“ - „между“ на латински, съчетано с „нация“/ означава буквално „между нациите“, т.е. предполага отношения между няколко, или много национални държави, закрепени с договори, споразумения за търговия, межкултурно сътрудничество и т.н
- * **Глобализацията е наднационална свързаност**, отвъд националните държави, тя е конструкция от множество връзки между хората във всички посоки и направления. Тези връзки – информационни, транспортни, политически, икономически, духовни и т.н. оформят един тип мрежова структура. Глобалното е осъществяването на тоталната взаимовръзка на човешките отношения. Всички хора по света са подвластни на общи предизвикателства – проблеми и рискове, и споделят обща отговорност в търсенето на решения. Двете световни войни, големите екологични катастрофи, промените в климата, Ковид 19 са такъв тип процеси, при които няма как конкретен народ да се „скрие“ от техните последици

Определения за глобализация

- * „Всички процеси, чрез които хората, населяващи света, се обединяват в едно световно общество“. Мартин Олброу, Елизабет Кинг, английски социолози.
- * Процес, при който „случващото се на местно ниво е повлияно от събития в другия край на света“, Антъни Гидънс, английски социолог.
- * „Всички открития, победи и катастрофи засягат целия свят“, Улрих Бек, германски социолог

Казано по друг начин...

- * 1. Активно разпространение на практики, идеи, модели на териториите на цялото земно кълбо;
- * 2. Земното кълбо, а не отделните места, става фокус на човешките дейности или предпоставка за формирането им;
- * 3. Значима промяна в дадена област на всяко място, в резултат от действието на други фактори на други места; Всяко събитие, действие потенциално рефлектира навсякъде.
- * 4. Всеобщност на взаимовръзките - растяща взаимозависимост и интеграция на икономиките и обществата, глобални неравенства. Мрежови преплитания.
- * 5. Необходимост от регулация на световни процеси, прекрачващи всякакви граници. Поява на глобални рискове /Бек/, растяща несигурност.
- * *Глобализацията е процес отвъд националните държави, тя засяга света като цяло и често пъти е срещу интересите на националните държави, доколкото справянето с глобални предизвикателства изисква глобални отговори от наднационални /световни организации.*

Типове глобални процеси

- * **Международният валутен фонд** през 2000 г.: търговия и финансови трансфери; движения на капиталите и инвестициите; миграция и движение на хора; разпространение на знания.
- * Друга типология:
- * **Икономическа:** обвързана с възникването на глобална икономика и глобални пазари – стокови, финансови, на работната сила, изплъзващи се от регулацията на конкретни държави. Световни концерни с естествен стремеж към монополизиране на определен тип производства и услуги. Световната банка, Международният валутен фонд, Международната организация на труда.
- * **Политическа** - глобална политика, която трябва да регулира и защитава човечеството като цяло, търсейки приемливи за всички отговори на глобални проблеми като климатичните промени или разрухата след световните войни. Тя предполага споделяне на общи ценности – защита на права, устойчиво развитие..
Регулация: ООН. УНИЦЕФ. Глобално гражданско общество: природозащитната „Грийнпийс“ и правозащитната „Амнести Интернешънъл“.
- * **Културна** – „глобалните културни индустрии“, обмен на познание, на културни творби, запазване на световно културно наследство. ЮНЕСКО.
- * **Комуникационна** - транспортната свързаност чрез глобални маршрути, Интернет.

Отношение глобално-локално: глокалност

- * Мисли се през дихотомията универсално- партикулярно:
- * в културата: институционализация на глобални ценности /жизнен свят/ в локалните места /Р. Робъртсън/ „Мисли глобално, действай локално“; като битка на локалната култура с глобалната унификация „да спасим местната култура“, но и като непроблематизирано културно потребление
- * в икономиката: местният пазар срещу глобалната икономика;
- * в политиката –отношение транснационална – местна регулация, борба за отстояване на универсално разбрани човешки права на местно ниво.
- * Психологически - като локален страх от глобална заплаха, като любопитство към „чуждите“ светове - мобилност

Глобализацията - последици

- * Големите разстояния губят значението си:
- * хората пътуват много по-лесно и всички места са достъпни; общуват със свои приятели от всички краища на света.
- * Хората стават все по-информирани по най-различни въпроси; привикват към чужди култури, като гледат филми, клипове, телевизионни предавания, слушат музика.
- * Хората стават /вероятно/ по-съпричастни към проблемите, радостите, начина на живот на живеещите по целия свят, толерантността към чуждите расте.
- * Определен тип ценности стават глобални – правата на всеки човек, демократичните принципи, устойчивото развитие, мирът.
- * Става все по-ясно, че човечеството като цяло трябва да се грижи за планетата Земя, затова възникват световни организации, които регулират възникнали проблеми и конфликти.
- * Екологична катастрофа на конкретно място има глобални последици; безотговорното отношение към природните ресурси отеква в цялата планета.
- * Водят се спорове дали глобализацията засилва социалните неравенства – увеличават се богатствата в най-богатите страни за сметка на бедните.
- * Някои страни и групи се съпротивляват на експанзията на капитализма и на характерни за него стилове на живот, както и на някои демократични ценности и практики, тъй като смятат, че те противоречат на специфични техни ценности и практики.
- * Това несъгласие с глобални процеси поражда нови политически конфликти и терористични практики.
- * Увеличават се рисковете за човечеството като цяло и за живота на планетата.

Предизвикателствата: глобализацията и националната държава

- * Икономически напрежения – световни концерни – местна икономика
- * Социални напрежения – данъчна и социална политика
- * Политически – глобални/локални ценности и политики /Истанбулска конвенция, случаят Северна Македония и т.н./
- * Културни - национална идентичност/културна унификация /“озападняване“
- * Психологически – любопитство към света/страх от неизвестното, несигурността, рисковете
- * Въпроси:
- * Възможно ли е друг тип политико-териториално обединение, различно от националната държава – например еврорегион, европейска съединени щати – проблеми и предимства?
- * Необходима ли е, и ако да – защо, наднационална регулация?

Предизвикателствата: Кой управлява света? Световните елити и „малкия човек“

- * Идеята за център, периферия, полу-периферии /теорията за света като система – И. Уолърстейн/
- * Скритите световни елити и конспиративните теории. Възможно ли е толкова сложно, динамично, флуидно общество да се управлява от единен център? На какво са израз конспиративните теории – опит за подредба на непонятен свят.
- * Каква е отговорността на всеки един от нас – примери. Грета Тунберг, конкретни действия на конкретно ниво – разделно събиране на боклуци, рециклиране, помощ за гладуващи

Отклонение за конспиративните теории – на какво са израз те

- * Майк Федърстоун – израз на безпомощност, изоставянето на хората на собствената им съдба. Конспирацията е параноична форма на намиране на смисъл.
- * Джеймисън – на носталгията по една могъща централна власт, която въвежда ред, или на параноята на вярващите в съществуването ѝ, макар и да я отричат /Найт/(Knight).
- * Джоди Дийн – желание за разкриване на истината, разбрана като единствена. Желание за въвеждане на система в един хаотичен свят
- * Конспиративното мислене е точно обратното на научното. Карл Попър - ако първото се опира на вяра в тоталното съзнание за безпогрешно изпълняван план от страна на отчетлива и ясна група хора, то социалните науки се занимават с непредвидените последствия на социалното действие.
- * Нашата задача – подчертаване на ролята на критическото знание и мислене, развенчаване на илюзорността на конспиративните теории. Детерминизъм и случайност – примери. Собствената ни отговорност.
- *

Космополитно съзнание и локален страх от глобална заплаха. Кризата „Ковид“

- * Ковид 19 едновременно усилва значимостта на националните граници и политики и създава космополитно съзнание - *съпричастност на цялото човечество спрямо общ въпрос – /почти/ всички хора във всички страни започнаха да обсъждат вируса – било като уплаха от него или заради несъгласие с предприети мерки /Иван Кръстев, „Утре ли е вече?“/.*
- * Отново проблематизация на конспиративните теории, солидарното търсене на решение, нашата отговорност.

Локален страх от глобална заплаха – кризата с бежанците

- * Според Женевската конвенция за статута на бежанците - 1951 г., бежанци са хората, които напускат своята страна поради основателен страх от преследване: поради своята раса, вероизповедание, национална принадлежност, членство в социални или политически групи; не могат или не желаят да се възползват от закрилата на тази държава, или не искат да се върнат там, заради страх от преследване.

Пример: Универсални ценности срещу конкретен страх

Лонгитюдни данни от изследвания на общественото мнение на Агенция Gallup, България.

Съгласни ли сте или не сте съгласни със следното твърдение: Бежанците са изпаднали в беда хора, човешко е да им помагаме

Година	2013	2015	2016
Съгласен	60	60	29
Не съгласен	17	17	32
Не знам	23	23	40

Съгласни ли сте или не сте съгласни със следното твърдение: Бежанците са заплаха за националната сигурност на България?

Година	2013	2015	2016
Съгласен	44	48	78
Несъгласен	27	30	4
Не знам	29	22	18

Одобрявате ли или не следното твърдение: Само най-богатите страни в ЕС да приемат бежанци?

Одобрявам	70%
Не одобрявам	19%
Не знам	11%

Информация за лицата, потърсили закрила и взетите решения за периода 01.01.1993 г. - 28.02.2019 г.

Година	Брой лица потърсили закрила	Предоставен статут на бежанец	Предоставен хуманитарен статут	Отказ	Прекратено производство	Общ брой решения
1993	276	0	0	0	0	0
2010	1025	20	118	386	202	726
2011	890	10	182	366	213	771
2012	1387	18	159	445	174	796
2013	7144	183	2279	354	824	3640
2014	11081	5162	1838	500	2853	10353
2015	20391	4708	889	623	14567	20787
2016	19418	764	587	1732	8932	12015
2017	3700	804	900	3048	9662	14414
2018	2536	317	413	1362	860	2952
2019	222	42	41	184	259	526
Общо	85759	13519	11720	14265	45212	84716

Отклонение – реалните „ние“ срещу виртуалните „те“.

Ролята на медиите

- * Налице е „среща“ между конкретния локален страх на съпреживяваното „ние“ на малката общност, с глобалната, политически и медийно конструирана категория на „те“ - „бежанците като заплаха“, „вълни от бежанци“ .
- * Глокалността изначално се изпълва с напрежение, защото среща два различни свята – познатият, лице в лице наш свят, с медийни и виртуални образи. Тя е странен хибрид от топла общност и конструирани „отвън“ групи като заплаха.
- * Това „ние“ – „те“ отношение е двойно несиметрично. От една страна има субективна идентификация на „ние“ – местните българи, срещу външно конструирана категория на деперсонализирани „те“; от друга страна има разминаване и във възприятието за място и време – „ние“ сме „тук и сега“, в познатото „наше“ място; абстрактните „те“ са символ на неопределимата, потенциална в бъдеще, глобална заплаха.
- * Могат ли да се срещнат конкретните реални „ние“ с виртуално създадените, абстрактни, деперсонализирани „те“? Как могат да живеят заедно реалните „ние“ и виртуалните „те“?
- * **Нашата задача** – да се обсъди реалната заплаха, проблема, да се съхрани човешкото отношение към хората. Да се постави въпроса за тероризма и за начините за справяне с него, не може да има генерализация, че всички бежанци са потенциални терористи.

Конструиране на враждебните „те“: пустите „сирийци“...

- * Бихте ли се съгласили да живеят във Вашия квартал:
- * Българи 90%
- * Англичани 69%
- * Германци 64%
- * Руснаци 59%
- * Арменци 53%
- * Евреи 44%
- * Турци 39%
- * Китайци 35%
- * Араби 31%
- * Роми 27%
- * Сирийци 26%

Мобилност, миграция, бежанци: степените на принуда

- * **Мобилността** е възможност за свободно предвижване, обикновено между различни места – селища или държави – в рамките ЕС; но може да показва и изкачване или слизане по социалната стълбица. Първият тип мобилност е пространствена, а вторият е социална.
- * **Миграция** преселването на хора от едно населено място в друго или от една държава в друга за по-дълго време, предизвикана обикновено от определени – отблъскващи (push – бедност, безработица, бедствия) или привличащи (pull – по-добър стандарт, професионална реализация, образование), фактори
- * **Бежанци** – принудително бягство, страх от преследване

Миграцията преди и сега

- * Придвижването на големи групи от хора не е ново явление – хората от векове са напускали едно място в търсене на друго, по-добро убежище, осигуряващо им прехрана, по-благоприятни природни и климатични условия, спасение от преследващи ги врагове.
- * Днес, след изобретяването на модерните превозни средства и рязкото подобряване на транспортната инфраструктура преместването вече не е мъчително дълго пътуване, а става само за няколко часа или дни. Друга характерна особеност на нашето време е индивидуализацията – докато в предишните времена хората са мигрирали на големи групи, сега по-често човек емигрира сам или със семейството си.

Типове миграция

- * **Вътрешна и външна**
- * **Емиграция и имиграция:**
 - * *Емиграцията е доброволно или насилствено напускане за дълъг период от време на родната страна и заселване в друга държава.*
 - * *Заселването в чужда държава се нарича **имиграция**, а имигрантите са чужденци в съответната държава.*
- * В зависимост от това колко дълго е отсъствието от родната страна емиграцията е:
 - * **Постоянна** – хората търсят постоянно местожителство в дадена държава;
 - * **Временна:**
 - * дългосрочна – хората живеят в чужбина повече от година, но планират да се върнат в родината си след време;
 - * краткосрочна – преселване за по-малко от година;
 - * сезонна – когато се пътува с цел сезонна работа

Миграция, социални неравенства, социална мобилност

- * Зигмунт Бауманв „Глобализацията“: глобалните пътуващи - туристи и бедните мигранти – скитници
- * Но не се ли мисли самото преселване в чужда страна като социална мобилност, движение нагоре, бягство от нежелан статус, възможност да се справиш с проблемите си?
- * Антъни Гидънс и Улрих Бек: „разкореняването“, напускането на родното място не е ли нова форма на активна индивидуализация, чрез която хората произвеждат, режисират и закърпват собствените си биографии? Някаква форма на ново себеутвърждаване, на бягство от предопределеността

Дебат: плюсове и минуси на миграцията

- * Демографски предизвикателства: Обезлюдяване на определени региони/презаселване на други
- * Културни срещи – културно обогатяване и културни конфликти. Идентичност и идентичности.
- * Икономически – бедност, но и финансови трансфери
- * Социални – транснационални семейства, разделяне родители-деца
- * Децата на мигрантите – деца, оставени в родината с родители, работещи навън; деца, пътуващи с родителите си и връщащи се в родината; деца, заминаващи с родителите си. Изследванията на УНИЦЕФ „Децата, оставени в родината“ и на ЦЛС „В капана на /не/подвижността“
- * Защо приемаме емиграцията, но не приемаме имигрантите?

* БЛАГОДАРЯ
* ЗА ТЪРПЕНИЕТО!

* E-mail: kabakchieva@phls.uni-sofia.bg